

dixigroup ANALYTICS
ON DUTY

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Енергетична безпека України

щомісячний моніторинг

лютий 2023

Вступили в дію граничні ціни на російські нафтопродукти

Уряд зробив перший крок до створення мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів

Новий пакет антиросійських санкцій: практично без енергетичного сектору

Із 11 лютого енергосистема України працює без дефіциту потужності

Положення REPowerEU офіційно стали частиною європейського Recovery and Resilience Facility

ЄС звітує про рекордні за останні 5 років запаси газу у сховищах

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у рамках проекту «Адвокація «зеленого» відновлення України через посилення підтримки України та послаблення російського впливу в ЄС». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

DiXi Group пропонує щомісячний моніторинг і аналіз головних подій у сфері енергетичної безпеки, що має на меті відстежувати ефективність рішень на національному за загальноєвропейському рівні та поточний стан енергетичної безпеки України, ініціювати нові заходи для її підвищення.

Вступили в дію граничні ціни на російські нафтопродукти

5 лютого вступило в силу ембарго ЄС на торгівлю російськими нафтопродуктами у комбінації з граничними цінами для надання послуг із доставки у треті країни. Головна мета цих заходів – скорочення доходів країни-агресора. Рішення щодо відмови в ЄС було досягнуто ще в травні 2022 року, проте значна залежність держав-членів ЄС від російських ресурсів вимусила відтермінувати введення рішення в дію. Днем раніше у Брюсселі повідомили про затвердження граничних цін на російські нафтопродукти: послуги, пов'язані з морським транспортуванням нафтопродуктів, можуть надаватись лише при дотриманні верхньої цінової межі у розмірі 100 дол. за барель для продуктів, що торгуються з премією до сирової нафти (в основному - бензин та дизельне паливо) та 45 дол. за барель для продуктів, які торгуються з дисконтом (напр., мазут).

На що розповсюджується дія обмежень? Політика, запроваджена ЄС та країнами коаліції (G7 та Австралія), виключає можливість надання брокерських послуг, доступу до танкерів, страхування та банківського фінансування у разі, якщо нафтопродукти реалізовані за цінами вище встановлених обмежень. Санкційний механізм передбачає 55-денний перехідний період, протягом якого ембарго не буде розповсюджуватись на продукти, які були завантажені в танкери до 5 лютого та будуть розвантажені у місці призначення до 1 квітня 2023 року.

Також тимчасовим виключенням з ембарго на купівлю нафтопродуктів країнами ЄС визначений імпорт дизелю та газойлю до Болгарії, Хорватії та Чехії з огляду на значну залежність цих країн від російських поставок. Усі ці винятки мають чітку часову прив'язку.

Багато європейських експертів сходяться на думці, що в найближчі місяці встановлені граничні ціни на сиру нафту і нафтопродукти можуть бути знижені. Це поставить російських трейдерів у складну ситуацію, оскільки під питанням буде можливість укладання довгострокових угод з країнами, на які країна-агресор намагається перенаправити продаж своїх ресурсів. Згідно з домовленостями, перегляд всіх рівнів обмежень стосовно російського експорту планується проводити кожні 2 місяці, і перші такі зміни граничних цін глобальна коаліція може зробити вже у березні.

Як [роз'яснює Європейська комісія](#), обмеження не розповсюджуються на нафтопродукти, які були вироблені або суттєво змінені поза межами російської федерації. Змішування російського дизельного палива з аналогічним паливом, виробленим в третіх країнах, за трактуванням Єврокомісії, може мати два наслідки. Якщо при цьому не змінюється кінцевий продукт, то обмеження поширюються на ту його частку, яка має російське походження. Якщо «на виході» новий продукт (за класифікацією митних кодів), він не підпадає під встановлені обмеження.

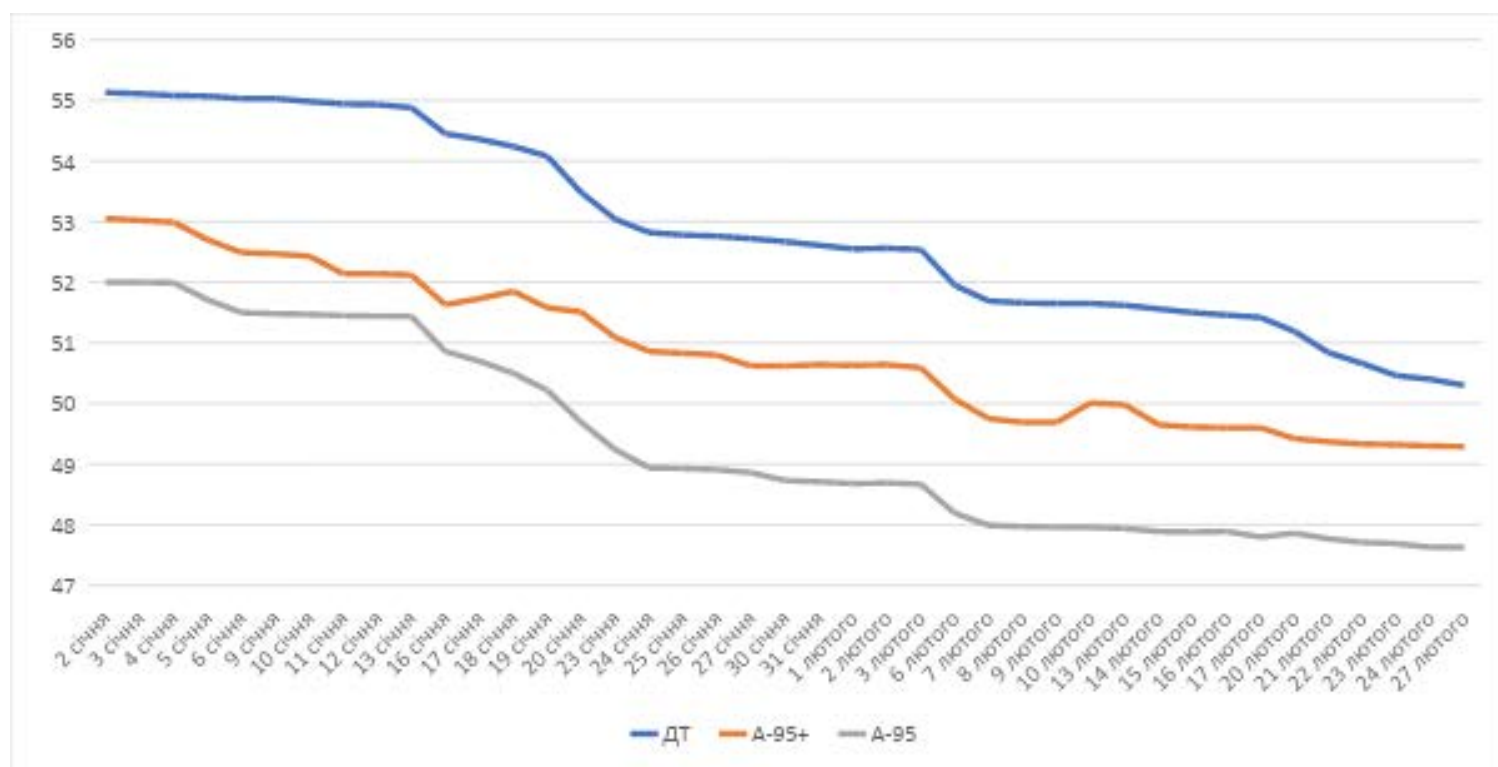
Російські виробники та трейдери почали шукати нові ринки збуту практично одразу після того, як на Заході була досягнута згода щодо санкцій проти нафтопродуктів. Світовий енергетичний ринок перебуває на стадії перерозподілу, але для російських нафтопродуктів швидко знайти доступні ринки може виявитися надскладною задачею. Експерти вважають, що обмеження проти дизельного пального та мазуту матимуть сильніший вплив, ніж ембарго на сиру нафту.

Зокрема, як пише [Washington Post](#), введення санкцій після 24 лютого 2022 року стало для російської економіки важким, але не руйнівним ударом. Незважаючи на економічний спад, РФ продовжувала фінансувати армію та планувати агресивні наступальні дії протягом 2022 року, оскільки основні джерела доходів – торгівля нафтою та газом – не були одразу заблоковані. Але після введення ембарго на сиру нафту доходи країни-агресора почали суттєво падати: виручка від нафтогазового експорту в січні 2023 року впала на 46% порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Нові обмеження на експорт нафтопродуктів повинні ще більше поглибити економічну кризу росії. Експерт Німецького інституту міжнародних справ та питань безпеки (SWP) Яніс Клуге [прогнозує](#) дефіцит бюджету РФ у 2023 року на рівні 3%. Більшість експертів погоджується, що введені цінові обмеження та санкційні механізми є занадто слабкими для швидкого ефекту і скоріш розраховані на затяжне протистояння, адже перед західними країнами стоїть не лише питання зниження нафтогазових доходів країни-агресора, але й необхідність підтримки стабільності енергетичних ринків.

Наступного ж дня після набуття чинності ембарго на нафтопродукти в ЄС зафіксували падіння ф'ючерсних цін на дизельне паливо на 1,6%. Експерти пояснюють таку динаміку вдалою політикою створення запасів та логічним зниженням попиту. За інформацією, отриманою [CNN Business](#) від профільних аналітичних компаній, зниження попиту на дизельне паливо в Європі спостерігається з початку листопада 2022 року. Цьому сприяє і більш тепла зима в порівнянні з минулими роками, оскільки в європейських країнах дизельне паливо використовується в тому числі для опалення приміщень.

Динаміка цін на паливо в Україні з початку 2023 року, грн/л

Джерело: портал [«Мінфін»](#) за даними «Консалтингової групи А-95»

Таким чином, в короткостроковій перспективі експерти не вбачають загрози дефіциту або стрімкого зростання ціни. Такі ризики виникають у довгостроковій перспективі, коли створені запаси почнуть скорочуватись, і потрібно буде нарощувати імпорт з інших країн, що передбачає зростання витрат на транспортування нафтопродуктів. Поточних обсягів поставок із США, Близького Сходу та деяких країн Азії може виявитися недостатнім для покриття попиту, що потенційно може призвести до зростання цін.

Як [прогнозують в МЕА](#), завадити цьому сценарію зможуть нафтопереробні підприємства Африки, Близького Сходу та Китаю, потужності яких здатні задовільнити стрімке зростання попиту у 2023 році, але для цього потрібні додаткові поставки сирової нафти в ці регіони. На даний час аналітики стверджують, що за 2023 рік обсяг пропозиції сирової нафти буде зростати на 1,2 тис. барелів на добу, оскільки всі основні гравці ринку заявили про готовність наростити видобуток. У разі збереження

такого балансу, за прогнозами МЕА, товарні ринки у 2023 році будуть стабільними, а запроваджені санкції дадуть максимальний ефект.

Як [вказує Bloomberg](#), серед можливих подальших сценаріїв – збільшення виробництва пального з російської нафти, придбаної за обмеженими цінами, в країнах поза межами ЄС та продаж кінцевого продукту по набагато вищих цінах. В першу чергу, це Індія, яка минулого місяця [експортувала](#) в США рекордні за останні 4 роки 89 тис. барелів бензину та дизелю. Також частина російських нафтопродуктів, скоріш за все, буде реалізовуватись без цінових обмежень за допомогою так званого «тіньового» флоту, який не пов'язаний із західними компаніями. Таке паливо може бути змішане з продуктами неросійського походження в третіх країнах і реалізовуватись за високими цінами в країнах ЄС.

У свою чергу, український ринок нафтопродуктів зараз повністю залежний від європейського строкового ринку, і динаміка цін на українських АЗС повністю повторює зміни вартості нафтопродуктів у європейських країнах. [За даними аналітиків](#), українські оператори зараз мають рекордні запаси пального, які у разі дефіциту забезпечать місяць безперебійних поставок споживачам. Частина цих резервів знаходиться поза межами України, що гарантує безпеку зберігання. Інші обсяги гравці ринку намагаються зберігати невеликими обсягами для зниження ризику їх знищення під час російських атак.

Вже у січні 2023 року нафтогазові доходи рф [знизились](#) на 28% у порівнянні із січнем 2022 року, а дефіцит федерального бюджету склав 1 760 млрд руб., що [змусило](#) мінфін росії вперше продати частину золота з Фонду національного добробуту. Це підтверджує, що посилення санкційного тиску на країну-агресора – дієвий інструмент для позбавлення росії доходів для фінансування військових дій. Саме тому Україна продовжує наполягати на необхідності розширення антиросійських санкцій на інші види енергетичних ресурсів, атомну енергетику, алмазну індустрію і інші прибуткові сектори економіки. В частині обмежень на сиру нафту і нафтопродукти країни коаліції (ЄС, G7 та Австралія) мають забезпечити контроль за виконанням санкцій, особливо до партій пального, щодо яких є підозри у підмішуванні російської сировини, а також регулярний перегляд граничних цін (зокрема, у бік зниження).

Уряд зробив перший крок до створення мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів

14 лютого Кабінет Міністрів України [схвалив](#) законопроект, спрямований на посилення енергетичної безпеки країни та необхідний для виконання Директиви 2009/119/ЄС. Уже 16 лютого документ було [внесено](#) до Верховної Ради. Як вказується в обґрунтуванні законопроекту [«Про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів»](#), у 2016-2021 роках частка нафтопродуктів походженням із російської федерації або республіки білорусь у структурі імпорту становила до 80%. Одночасна відмова від цих поставок стала серйозним викликом для енергетичної безпеки України і спровокувала короточасний дефіцит на внутрішньому ринку та стрімке зростання цін. Створення запасів стане гарантією безперервного постачання нафти та нафтопродуктів на внутрішній ринок України у разі виникнення кризової ситуації.

Необхідність імплементації вимог [Директиви 2009/119/ЄС](#) в українському законодавстві визначена рішенням Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства ще від 18 жовтня 2012 року. Затверджений план заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства передбачав створення нормативно-правової бази для запровадження механізмів створення та підтримання запасів нафти і нафтопродуктів до 1 грудня 2022 року. Також, імплементація такого важливого заходу для підвищення енергетичної безпеки України передбачена чинною Енергетичною стратегією.

Незважаючи на це, кінцевого результату впровадження цих планів так і не було представлено до 2023 року, хоча розробкою відповідного законопроекту за дорученням Кабінету Міністрів займались у різні роки ТОВ «Нафтогазбудінформатика», Держрезерв, створювались робочі групи для напрацювання моделі створення нафтових резервів.

Основні принципи формування запасів нафти і нафтопродуктів, закладені Директивою 2009/119/ЄС:

- ✓ Мінімальні запаси нафти і нафтопродуктів зберігаються у вигляді екстрених та спеціальних запасів, які не можуть використовуватися в комерційних цілях, а використовуються лише для подолання кризових явищ місцевого або глобального рівня.
- ✓ Спеціальні запаси можуть складатися лише з однієї або декількох категорій продуктів, визначених пунктом 4 Додатку В Регламенту (ЄС) № 1099/2008.
- ✓ Обсяг мінімальних запасів повинен відповідати, щонайменше, 90 дням середньодобового чистого імпорту або 61 дню середньодобового внутрішнього споживання, в залежності від того, яка з двох величин більша.
- ✓ Законодавство держав-членів ЄС повинно передбачати систему контролю запасів, яка буде відстежувати обсяги, якості та місця розташування.
- ✓ Держави-члени ЄС мають можливість передати повноваження щодо придбання, підтримки або реалізації запасів спеціально створеній організації.
- ✓ Біопальне та добавки враховуються під час підрахунку зобов'язань зі зберігання на підставі статей 3 та 9 Директиви лише у випадках, коли вони були змішані з нафтопродуктами, які обрані для формування спеціальних запасів.

У преамбулі Директиви вказано, що у випадку нагальної необхідності або місцевої кризи державам-члени ЄС можуть використовувати частину запасів для швидкого подолання такого становища. Але такі випадки не повинні включати ситуації, що виникли в результаті змін ціни на сиру нафту або нафтопродукти.

Що пропонує Кабінет Міністрів? У законопроекті запропонована модель, що базується на створенні спеціального органу (оператора) для провадження діяльності з формування, зберігання, використання, розкриття, поновлення, заміни та реалізації мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів, а фінансування запасів пропонується здійснювати за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання. Оператор мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів може формувати запаси за допомогою механізму тимчасового резервування і зберігання – тікетс-угод, але обсяг таких запасів не має перевищувати 12%.

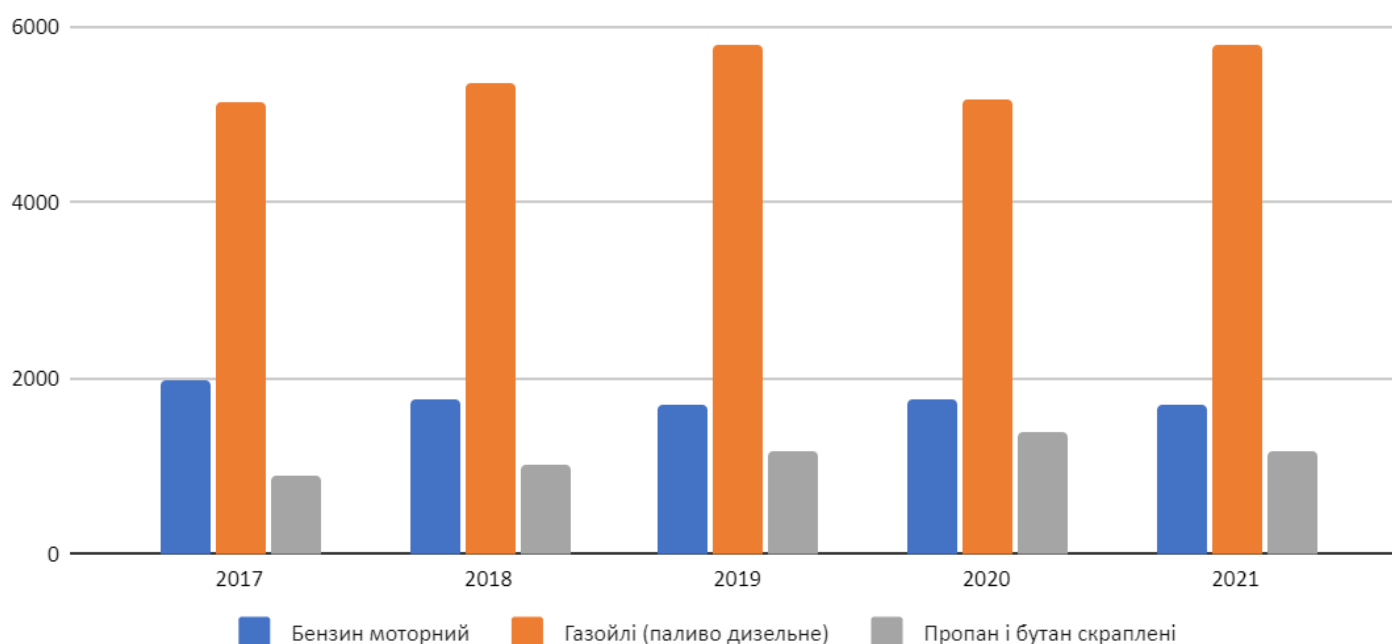
Ще одне важливе положення законопроекту – створення електронної системи репортингу, яка дозволить здійснювати облік та контроль запасів. Власником та розпорядником такої системи буде Міненерго.

Зберігання запасів нафти і нафтопродуктів може здійснюватися на території України або «на території держав-членів Енергетичного Співтовариства та/або Договірних Сторін Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» (крім держав, проти яких застосовані санкції) на підставі відповідних міжнародних угод. Законопроектом передбачена відповідальність за порушення правил та умов зберігання запасів нафти та нафтопродуктів. Вихід на цільові обсяги мінімальних запасів повинен бути здійснений до кінця 2031 року.

Важливою частиною документу є стаття, що визначає кризову ситуацію на ринку нафти та нафтопродуктів, яка запускає механізм розкриття запасів. Для імплементації такого механізму на Кабінет Міністрів покладається зобов'язання розробки плану дій, який повинен містити оцінку рівня загрози, систему заходів реагування, встановлювати повноваження та обов'язки суб'єктів ринку і оператора.

Законопроект потребує детального розгляду та обговорень. Текстом передбачено створення запасів сирової нафти та нафтопродуктів, при цьому у визначеннях перелік нафтопродуктів чітко обмежений лише дизельним паливом та бензином. З огляду на те, що в структурі споживання моторного пального в Україні скраплений пропан-бутан (LPG) прямо конкурує з бензином, а окремі галузі української економіки потребують стабільних поставок інших видів нафтопродуктів, вбачається необхідним надати гнучкості механізму визначення видів нафтопродуктів для створення мінімальних запасів.

Динаміка споживання моторного палива у 2017-2021 рр., тис. т

Джерело: [EnergyMap](#) на основі даних Держстату

Також поза увагою законопроекту залишилось визначення основних етапів накопичення нафти і нафтопродуктів учасниками ринку для досягнення цільових обсягів запасів – як по обсягам, так і по термінам. Питання викликає і прив'язка визначення кризової ситуації на ринку нафти і нафтопродуктів до цінових коливань, що не відповідає положенням Директиви 2009/119/ЄС.

Внесення на розгляд законопроекту «Про мінімальні запаси нафти і нафтопродуктів» є важливим кроком вперед в досягненні енергетичної безпеки за європейськими стандартами. За умови відкритості та прозорості процедури розгляду і внесення змін, ефективної роботи головного й інших комітетів Верховної Ради, Україна може в стислі терміни отримати необхідну правову базу для запуску процесу накопичення запасів нафтопродуктів та забезпечення безперервного постачання пального на внутрішній ринок у разі виникнення кризових ситуацій.

Новий пакет антиросійських санкцій: практично без енергетичного сектору

Узгодження 10-го пакету санкцій ЄС [було](#) надзвичайно складним. Україна мала сподівання, що санкційний пакет, прийнятий до роковин повномасштабного вторгнення, накладе обмеження на міжнародну діяльність російської держкорпорації «Росатом». До таких рішучих кроків [закликав](#) Президент України Володимир Зеленський та інші представники нашої держави. На міжнародному рівні тиск на атомну промисловість РФ підтримують Польща, Литва, Латвія, Естонія.

На жаль, очікуваного рішення прийнято не було, а в новий пакет обмежень увійшли заходи щодо посилення експортного контролю для великого переліку товарів, які в тому числі можуть використовуватись в російських системах озброєнь, персональні санкції та заборона російських пропагандистських засобів масової інформації.

Серед рішень, що посилюють енергетичну безпеку ЄС, 10-й пакет санкцій містить лише:

- заборону громадянам росії працювати в менеджменті компаній критичної інфраструктури в ЄС, таких як електричні мережі або постачальники газу

- заборону надання потужностей для зберігання газу (окрім LNG) російським фізичним та юридичним особам для уникнення ринкових маніпуляцій та ризиків.

Чому «ядерні» санкції є важливими? Головна мета обмежень –не лише позбавлення агресора коштів для фінансування армії, але й повне нівелювання російського впливу у всіх сферах економіки, зокрема в енергетичній галузі, яка є для рф найбільш прибутковою. Як [вказує](#) українська сторона, атомна галузь росії вже стала елементом зовнішньої експансії, поставляючи на всі континенти ядерне паливо і укладаючи контракти на будівництво стратегічно важливих ядерних об'єктів. Компанія «Росатом» присутня в ядерних ланцюгах багатьох країн, і позбавитись залежності від російських послуг та товарів в цій сфері виявилось надскладною задачею. На російському паливі працюють АЕС у Чехії, Словаччині, Болгарії, Угорщині та Фінляндії. За даними Bulletin of the Atomic Scientists, більше [25% збагаченого урану](#), що постачається в ЄС та США, має російське походження.

Значна залежність багатьох країн від російської атомної галузі дозволяє «Росатому» уникати санкцій. Прикладом протидії є Угорщина, уряд якої має намір розширювати співпрацю навколо будівництва двох блоків (проект «Пакш II»). В кінці січня 2023 року видання Washington Post [опублікувало](#) інформацію, що «Росатом» може бути причетний до імпорту компонентів та сировини для російської зброї та тісно пов'язаний з військово-промисловим комплексом РФ. Як показують дії країни-агресора на Запорізькій АЕС, російські атомники приймають участь і у військових операціях на території України. Матеріали, на які посилається Washington Post, вказують, що дочірні компанії «Росатома» залучаються до поставок оксиду алюмінію, який використовується для виготовлення ракетного палива, літій-іонних батарей, що використовуються для оснащення танків та систем протиракетної оборони, а також хімічних сполук для ракетної техніки. Таку інформацію опосередковано підтверджують митні дані, що є у розпорядженні вашингтонського офісу James Martin Center for Nonproliferation Studies.

Всіх цих фактів цілком достатньо для впровадження обмежень проти міжнародної діяльності компаній російської атомної галузі. Тим не менш, до позбавлення залежності від російського ядерного палива, послуг з конверсії та збагачення урану, інших послуг в ядерній енергетиці активувати повноцінний санкційний механізм буде досить складно.

Зі своєї сторони Україна [прийняла](#) цілий ряд таких обмежень проти держкорпорації «Росатом», АТ «Атомний енергопромисловий комплекс, АТ «Русатом автоматизовані системи управління», ТОВ «НІІАР-Генерація» та інших компаній атомного сектору рф (загалом 200 найменувань). Обмеження вступили в силу 5 лютого 2023 року та передбачають блокування активів вказаних компаній, санкції щодо їх торгівельних операцій, виведення капіталу з України, зупинення виконання економічних і фінансових зобов'язань та інше. Але варто розуміти, що для переходу на американське паливо

знадобився не один рік: тестові випробування ядерного палива Westinghouse на українських АЕС розпочалися ще у 2005 році (для блоків типу ВВЕР-1000), наразі триває розробка палива для блоків типу ВВЕР-440.

Постійний тиск на партнерів, за [інформацією](#) Washington Post, дає свої плоди в частині укладання нових угод:

- Болгарія уклала угоди щодо постачання ядерного палива з американською компанією Westinghouse та французькою Framatome (подібні контракти також [підписав](#) оператор АЕС у Чехії);
- Фінляндія відмовилась від угоди щодо будівництва АЕС Hanhikivi-1, потужність якої планувалась на рівні 10% споживання в країні;
- Шведська компанія Vattenfall відмовилась від використання російського ядерного палива.

На дипломатичному рівні Україна [виступає](#) за введення персональних санкцій проти керівництва та співробітників «Росатому». Це стане першим кроком для активації відповідальності за дії компанії на території України. Санкції ЄС [поширюються](#) поки лише одну зі структур – «Росатомфлот». Також 24 лютого стало [відомо](#), що США ввели санкції проти однієї з компаній, що входить у структуру «Росатома» – Umatex, яка спеціалізується на виробництві вуглеволокна, а Велика Британія [запровадила](#) до санкційних списків топ-менеджерів (членів наглядової ради та правління) «Росатома», а також окремі компанії групи (зокрема, науково-дослідні установи).

Дипломатичний тиск на союзників щодо необхідності обмеження співробітництва з представниками російської атомної галузі поступово дає свої плоди. Окрема робота з кожною країною, що залежить від поставок російського ядерного палива та послуг в паливному циклі, дасть змогу припинити процедури укладання нових контрактів, виключити РФ з дослідницьких проєктів, міжурядових угод. Загроза потрапляння під дію західних санкцій робить угоди та спільні проєкти з російськими атомними компаніями ризиковими, що зменшить вплив країни-агресора на енергетичну безпеку цивілізованого світу.

Із 11 лютого енергосистема України працює без дефіциту потужності

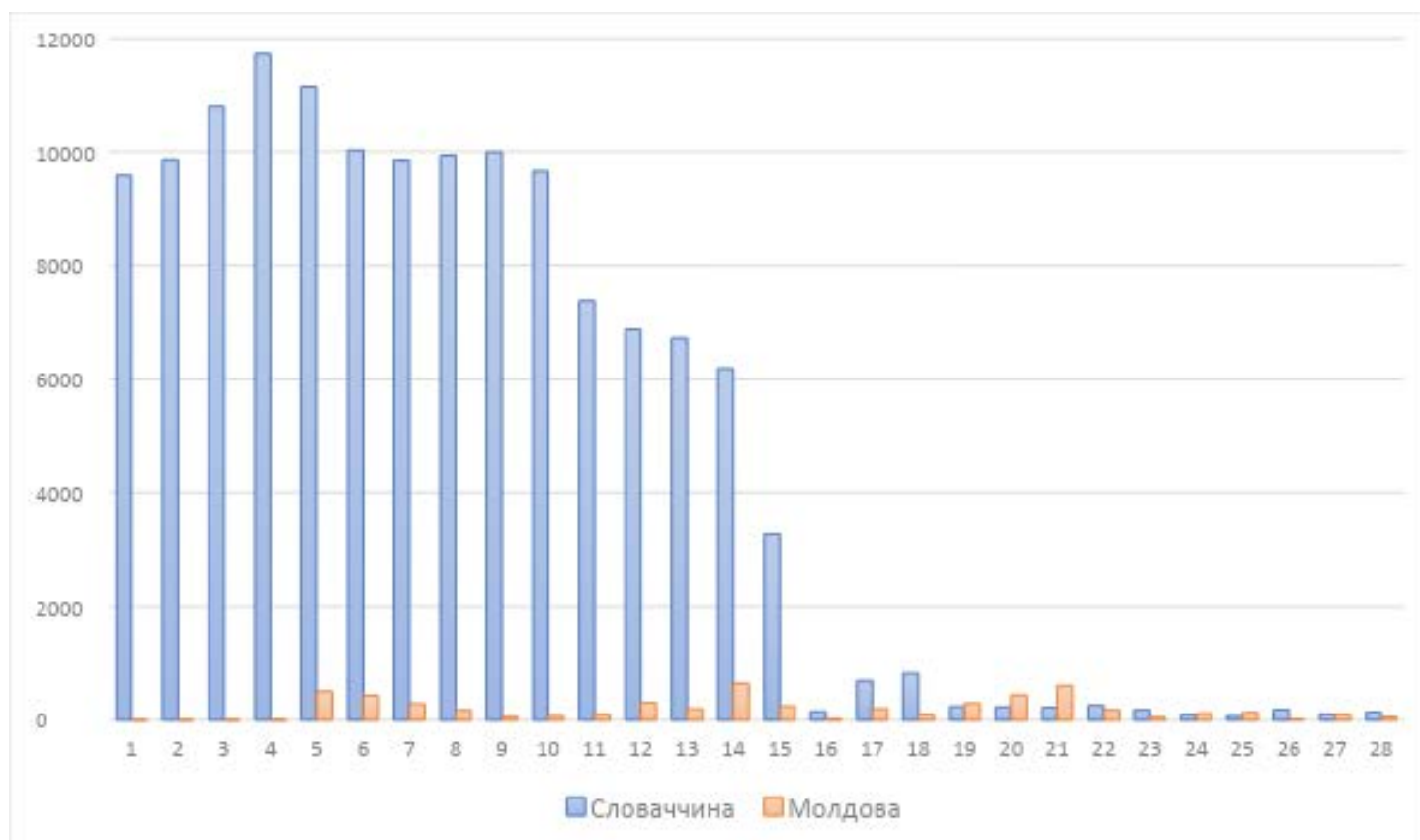
11 лютого «Енергоатом» [повідомив](#) про виведення з ремонту двох енергоблоків сумарною потужністю 1220 МВт. Додаткова потужність допомогла відновити баланс енергосистеми України і відмовитись від примусових обмежень споживання електроенергії. Стабілізаційні відключення, [за даними Міністерства енергетики](#), зберігалися лише у тих регіонах, де діють мережеві обмеження внаслідок суттєвих пошкоджень інфраструктури.

У період масового застосування відключень [оцінка](#) дефіциту потужності у пікові години споживання становила 5 ГВт, за словами представників ДТЕК. Нарощування обсягів імпорту до 400-500 МВт не мало суттєвого впливу на енергобаланс та дозволяло деяким споживачам уникнути аварійних відключень згідно з [механізмом](#), затвердженим Міненерго. Проте вже у середині лютого баланс вдалось вирівняти. Цьому сприяла незвично тепла погода наприкінці зими: середньодобова температура постійно трималась на кілька градусів вище норми і зумовила зниження попиту на електроенергію.

Крім додаткових потужностей атомної генерації, енергосистему балансують і гідроагрегати. Як [повідомляла](#) «Укргідроенерго», цього року спостерігається рідкісне природне явище – зимовий паводок, який зустрічається раз на десятки років. Аномальна зміна рівня води спостерігається в басейнах Дніпра, Сожу, Десни та Прип'яті, що дає можливість видавати в мережу додаткові мегавати потужності. Також у лютому спостерігалось більше сонячних днів, ніж зазвичай у цю пору року. Це дозволило збільшити частку сонячної генерації у енергобалансі.

Вирівнювання балансу енергосистеми можна спостерігати по динаміці імпорту електроенергії: наприкінці місяця обсяг імпортованої електричної енергії з Молдови та Словаччини складав лише кілька мегават у кожній розрахунковій годині.

Імпорт електричної енергії в Україну у лютому 2023 р., МВт·год

Джерело: [ENTSO-E Transparency Platform](#)

Окремо варто зазначити, що частина теплової генерації в Україні зараз працює за механізмом придбання допоміжної послуги для забезпечення регулювання частоти та активної потужності в ОЕС України, а саме забезпечення резервів заміщення (третинне регулювання). Придбання такої послуги регулюється [Тимчасовим порядком, погодженим](#) НКРЕКП з метою безпеки постачання електроенергії за генерації, основним видом палива якої є газ та/або мазут.

Такі енергоблоки в умовах діючих цінових обмежень на ринку електроенергії не є рентабельними, тому знаходяться в простой. Згідно з Тимчасовим порядком в умовах дефіциту потужності різниця між собівартістю виробництва та цінами, що склались на ринку «на добу наперед», компенсується оператором системи передачі. Учасники процесу [повідомляють](#) про наявні проблеми з фінансуванням такого механізму, зокрема з оплатою послуг за розподіл природного газу.

Чи буде весняний баланс дефіцитним? З початком повномасштабного вторгнення «Укренерго», відповідальна за диспетчерське (оперативно-технологічне) управління режимами роботи ОЕС України, прибрала з публічного доступу інформацію щодо прогнозного електроспоживання, виробництва ВДЕ, фактичного подобового споживання електричної енергії. Тим не менш, спрогнозувати загальну динаміку можна без конкретних даних.

Ризики, реалізація яких може призвести до поновлення масових відключень споживачів, залишаються і після закінчення зими:

- ✓ Загроза нових ракетних ударів. Варто зазначити, що останні атаки агресора мали дещо інший характер. Якщо на початку масових ударів по енергетичній інфраструктурі головними цілями були високовольтні підстанції та пристрої видачі потужності ТЕС, то у січні-лютому представники теплової генерації [повідомляли](#) про влучання безпосередньо у машинні зали електростанцій.
- ✓ Значне зниження температури повітря у березні-квітні. У такому випадку споживання електроенергії знов буде перевищувати можливості виробітку.
- ✓ Підвищення аварійності енергоблоків великої потужності за відсутності додаткових резервів для покриття споживання.

Для уникнення поновлення дефіцитного режиму роботи ОЕС, окрім цілком військових заходів, таких як посилення протиповітряної та протиракетної оборони, необхідно працювати над нарощуванням потужності інтерконекторів та збільшенням комерційних обсягів міждержавних обмінів електроенергією, забезпеченням фінансової стабільності механізму придбання допоміжної послуги (для енергоблоків, які працюють на природному газі).

Незважаючи на значне покращення ситуації із забезпеченням електрикою всіх категорій споживачів, Україна продовжує працювати над посиленням енергетичної безпеки. В лютому 2023 року відбувся Саміт «Україна – ЄС», на якому Міністр енергетики Герман Галущенко [закликав](#) західних партнерів прийняти рішення щодо збільшення обсягів імпорту електроенергії до 2 ГВт, що дозволить у разі нових атак агресора забезпечити покриття попиту на внутрішньому українському ринку. 16 лютого в ENTSO-E [повідомили](#) про збільшення торгівельної потужності на кордоні з Україною та Молдовою до 700 МВт у всіх годинах доби. Також до України продовжує надходити обладнання від міжнародних партнерів для відновлення енергетичних об'єктів, постраждалих від російської агресії. Продовження реформ, відновлення і розвиток інфраструктури, подальша інтеграція ринків електроенергії є запорукою зміцнення взаємної енергетичної безпеки України та ЄС.

Положення REPowerEU офіційно стали частиною європейського Recovery and Resilience Facility

22 лютого 2023 року Європейська Комісія [відзвітувала](#) про закриття комплексного проєкту TSI (Technical Support Instrument), який стартував в березні 2022 року і передбачав, в тому числі, поступове зниження залежності від російського викопного палива в рамках імплементації Плану REPowerEU. Програма TSI була [запроваджена](#) разом з Міжнародним енергетичним агентством та концентрувалась на наданні технічної підтримки у впровадженні реформ та фінансуванні швидких ініціатив у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики. До проєкту було залучено 17 країн-учасниць.

Безпрецедентні заходи, які були прийняті країнами ЄС, дали суттєвий результат. В середині лютого представники Єврокомісії [повідомляли](#) про значне скорочення обсягів російського газу, що постачається в ЄС по трубопроводам, відмову від імпорту вугілля з росії, відмову від 90% імпорту нафти з країни-агресора.

У зв'язку з досягненням поставленої мети, подальша імплементація REPowerEU буде проводитись в рамках фінансування програм Recovery and Resilience Facility (RRF). Наприкінці 2022 року була [досягнута](#) важлива політична угода між Європейським парламентом і Радою ЄС щодо можливості введення положень REPowerEU у плани відновлення та стійкості країн-членів ЄС. Для підтримки рішення попередньо планується виділити 225 млрд євро, які стануть внеском в незалежність та безпеку країн ЄС. Повноцінно запрацювати у складі RRF положення REPowerEU зможуть після доопрацювання Регламенту на технічному рівні та офіційного затвердження тексту документу. Після набуття чинності оновлений Регламент дасть змогу країнам-членам ЄС отримувати додаткове фінансування.

Нагадаємо, основою плану REPowerEU стала необхідність термінового вирішення двох важливих питань: швидкого позбавлення залежності європейської економіки від російських енергоресурсів та досягнення поставлених кліматичних цілей. Вирішити ці питання можливо із застосуванням одних і тих самих інструментів: енергозбереження, диверсифікації джерел енергопостачання, збільшення частки ВДЕ на всіх рівнях споживання (від домогосподарств до великих промислових підприємств). Важливою особливістю REPowerEU є міждержавна координація: всі національні ініціативи узгоджуються на транскордонному рівні для досягнення максимального ефекту реформ.

Заходи з **енергозбереження** є швидким та ефективним засобом зниження попиту на енергетичні ресурси. Європейським планом передбачені цілі 2030 року з підвищення ефективності на рівні 13%, що на 4 відсотки більше, ніж було передбачено цілями Європейського зеленого курсу. Для реалізації таких планів пропонується використовувати комунікаційні кампанії, фіскальні заходи, направлені на перехід на більш ефективні системи опалення, обладнання та прилади, ізоляцію будівель.

Стабільність постачання енергоресурсів лежить в **диверсифікації джерел**. Для цього ЄС запроваджує механізми спільних закупівель газу, збільшує імпорт скрапленого природного газу, проводить постійну роботу з оптимізації інфраструктури і побудови стабільних довгострокових відносин з постачальниками.

Єврокомісія планує **збільшити частку відновлювальних джерел** до 45% до 2030 року, що на 5% більше раніше встановлених цілей. Серед окремих складових реалізації таких амбітних планів вказується подвоєння потужності фотоелектричних установок, зобов'язання встановлення сонячних панелей на громадських, комерційних та житлових новобудовах, прискорення темпів впровадження теплових насосів, використання геотермальної та сонячної енергії в системах тепlopостачання, додаткове фінансування водневих проєктів та проєктів з виробництва біометану.

У частині **заміщення викопного палива на підприємствах і транспорті** планується, що спеціальне фінансування проєктів REPowerEU допоможе розширити використання водню, біогазу та біометану на промислових об'єктах. Також фінансова підтримка буде надаватись у вигляді контрактів на різницю планових і фактичних викидів вуглецю (CCfD). У планах Єврокомісії – пакет екологізації

вантажних перевезень, збільшення кількості «зеленого» транспорту у державних і корпоративних автопарках.

Для країн-партнерів у рамках REPowerEU Європейська Комісія [запропонувала](#) Зовнішню енергетичну стратегію, яка допоможе поширити поза межами ЄС цю амбітну енергетичну та кліматичну політику, впровадити ринкові реформи. Ця стратегія приділяє особливу увагу підтримці України, в тому числі:

- ✓ підтримці відновлення української енергетичної інфраструктури;
- ✓ заохоченню встановлення і досягнення енергетичних та кліматичних цілей в рамках Енергетичного Співтовариства;
- ✓ сприянню міждержавним реверсним потокам газу та доступу України до схеми спільних закупівель газу ЄС;
- ✓ прискоренню внутрішніх реформ, що стосуються впровадження ВДЕ, переходу до «зеленої» енергетики;
- ✓ повній відмові від російських енергоносіїв.

Зокрема, Україна [отримала](#) запрошення від Європейської Комісії прийняти участь у системі спільних закупівель газу. У Міністерстві енергетики висловили зацікавленість в роботі з Енергетичною платформою ЄС, через яку планується придбати близько 2 млрд куб м газу для проходження наступного ОЗП.

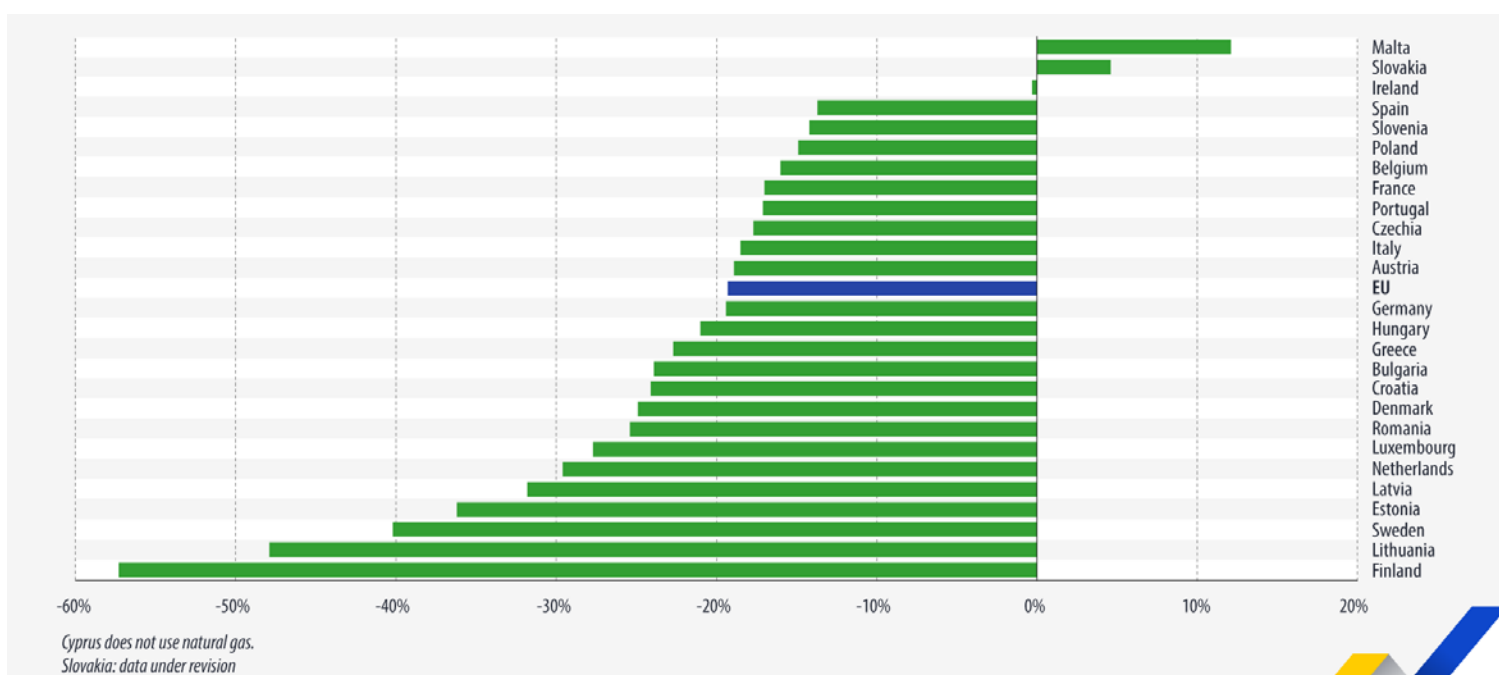
Європейська ініціатива REPowerUkraine – унікальна можливість для України відбудувати енергетичний сектор в післявоєнний період, привести у відповідність законодавчі вимоги у енергетичній та кліматичній сфері, знайти нові ринки та підвищити енергетичну безпеку. Успішне завершення проєкту TSI та перехід на RRF є підтвердженням дієвості та ефективності розроблених ЄС механізмів для досягнення енергетичної незалежності та вирішення кліматичних проблем. Представники Єврокомісії [пропонують](#) всебічну підтримку Україні та обґрунтовано вказують, що витрати на бездіяльність будуть набагато вищими.

ЄС звітує про рекордні за останні 5 років запаси газу у сховищах

Євростат [повідомив](#) про рекордне зниження споживання природного газу країнами ЄС у період із серпня 2022 року по січень 2023 року (у порівнянні з середніми даними за аналогічні періоди в останні 5 років). Це стало наслідком не тільки теплої зими та швидкого нарощування поставок скрапленого природного газу, але й безпрецедентного прискорення реформ в країнах ЄС.

5 серпня 2022 року в рамках ініціативи REPowerEU був затверджений [Регламент \(ЄС\) 2022/1369](#), який встановив цілі скорочення попиту на газ на 15% (відносно середнього рівня споживання газу в період з 1 серпня до 31 березня за попередні 5 років). Найбільших успіхів досягли Фінляндія, Литва та Швеція, які скоротили споживання газу на 57,3%, 47,9% та 40,2%, відповідно. Загалом по ЄС зниження попиту на «блакитне паливо» склало 19,3%.

Зниження споживання природного газу (серпень 2022 р. - січень 2023 р. в порівнянні із періодом 2017-2022 рр.), %

Джерело: [Eurostat](#)

[Повідомляється](#), що з початку опалювального сезону країни ЄС використали 33 млрд куб. м газу, а європейські сховища все ще мають значні запаси: станом на середину лютого 2023 р. рівень заповнення газових сховищ становив 66%, що складає майже 75 млрд куб. м газу. Частка рф у поставках газу до ЄС впала до 5%.

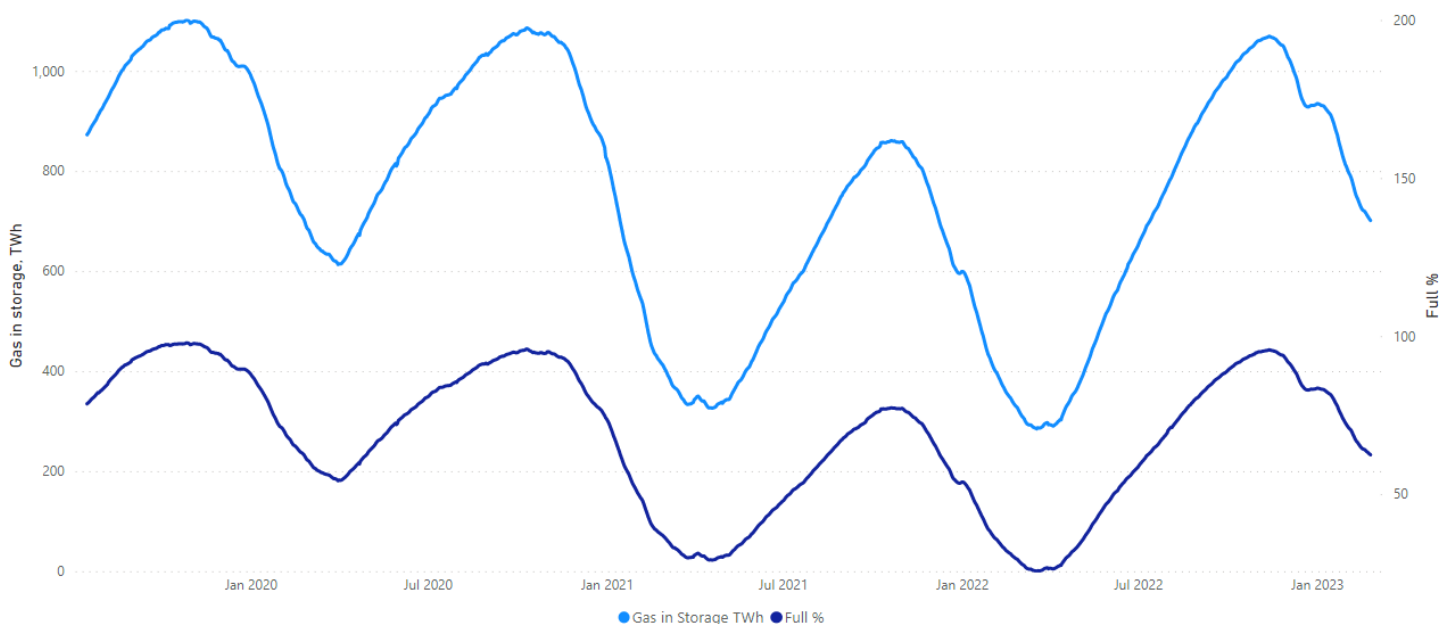
В Україні результат схожий: станом на 1 лютого у сховищах [знаходилось](#) більше 11 млрд куб. м газу, чого за даними Міністерства енергетики достатньо для проходження опалювального сезону. Водночас, попит було забезпечено за рахунок власного видобутку, заздалегідь сформованим резервам, а також додатковим обсягом імпорту. Значний спад промислового споживання через наслідки війни та сприятливі погодні умови дозволили уникнути негативних сценаріїв дефіциту. Також важливу підтримку надали країни G7 та уряд Норвегії, профінансувавши додаткові закупівлі газу.

Згідно з [аналізом](#) Politico, великі запаси газу дадуть змогу ЄС впевнено планувати проходження і наступного опалювального сезону без поставок енергоресурсів від країни-агресора. Такі висновки [підтверджують](#) і оцінки незалежних аналітиків ICIS, які вказують, що попри складність завдання, потужності для імпорту LNG дозволять заповнити європейські газові сховища для проходження зими 2023-2024 рр. За попередніми прогнозами, до кінця березня в європейських сховищах залишиться

більше 50 млрд куб. м газу, що складає більше 50% доступних для зберігання обсягів та [зменшує ризики](#) проходження наступного зимового періоду.

Для порівняння, минулого року резерви були заповнені лише на 20%. Незважаючи на те, що значна частина ресурсу резервувалась у вигляді LNG за високими цінами, створення такого запасу значно підвищило енергетичну безпеку і дозволило європейським лідерам [стверджувати](#), що «перша битва енергетичної війни» з росією вже виграна.

Рівень заповнення газових сховищ ЄС, ТВт·год та %

Джерело: [ENTSOG'S European Gas Flow Dashboard](#)

До листопада 2023 року країни ЄС мають забезпечити газові сховища до 90% (обов'язкова ціль). Аналітики ICIS [стверджують](#), що подальше поповнення європейських сховищ будуть відбуватися в основному без трубопровідного газу, але розширення імпорتنих можливостей за рахунок будівництва додаткових плавучих LNG-терміналів (у Нідерландах, Греції, Фінляндії та Німеччині) здатне забезпечити додаткові 30 млрд куб. м газу.

Також в планах ЄС – подальше скорочення споживання. За даними ICIS, міністри енергетики ЄС планують дійти згоди щодо подовження терміну дії цільового показника 15%, встановленого [Регламентом \(ЄС\) 2022/1369](#), що застосовується до періоду 1 серпня - 31 березня. Зокрема, сам Регламент передбачає, що до 1 травня Єврокомісія може запропонувати пролонгацію дії документа. Ще один «козир» – заміщення газу енергією з відновлюваних джерел. Збільшення інвестицій у цей сегмент дасть змогу країнам ЄС прискорити «зелений» перехід та наблизити повну відмову від викопного палива.

Серед найбільших ризиків експерти ICIS бачать підвищення цін на скраплений природний газ у зв'язку з додатковим попитом країн ЄС. Також відчутно вплинути на цей сегмент ринку може Китай, який поступово відходить від економічних обмежень, пов'язаних з пандемією COVID. У разі зростання цін на LNG фінансовий тягар відчують всі категорії споживачів, від домогосподарств до великих промислових підприємств.

Програма скорочення попиту на газ та підтримка інвестицій у альтернативні джерела ресурсів вкрай важливі для енергетичної безпеки країн ЄС. Підвищення енергоефективності та збільшення частки ВДЕ повинні стати основними напрямками діяльності в досягненні енергонезалежності. Важливою складовою підсилення енергетичної безпеки Європи може стати підготовка необхідної правової бази для використання українських газосховищ для формування стратегічних запасів країн ЄС.